

країнах Європейського Союзу сьогодні здійснюються рішучі кроки по поступовому приведенню показників дефіциту до встановлених вимог, то у США повернення до прийнятних рівнів у найближчі роки навіть не планується.

Підсумовуючи можна констатувати, що сьогодні серед високорозвинутих країн відбулось суттєве перебалансування між позиковою та податковою основою державних фінансів. Така політика не має довготривалих перспектив, і несе суттєві загрози та ризики, тому на перший план у питанні фінансової політики держави виходить проблема саме її податкової складової, яка у наступні роки повинна забезпечити покриття бюджетних дисбалансів і одночасно підтримати стимулюючі ефекти для захисту хитких паростків економічного піднесення.

Література:

1. Public finances in EMU – 2011// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee-2011-3_en.pdf.

Дем'янишин В. В.

молодший науковий співробітник НДЧ ТНЕУ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ФІНАНСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Фінанси бюджетних установ займають особливе місце у фінансовій системі суспільства. Саме у цій ланці здійснюється споживання ВВП шляхом надання органами державної влади, державного управління та місцевого самоврядування управлінських та соціально-культурних послуг, пов'язаних із задоволенням суспільних інтересів. Тому від належної організації фінансів залежить якість виконання функцій владними структурами держави, рівень добробуту населення.

Окремі аспекти теорії і практики фінансів бюджетних установ розглянуто у сучасній економічній літературі такими вітчизняними вченими, як О. Василик, І. Зятковський, О. Кириленко, К. Павлюк, В. Пасічник, В. Опарін, В. Федосов, С. Юрій та іншими. Незважаючи на певний інтерес

з боку науковців та велике значення даних питань для країни, станом на сьогоднішній день залишилося багато не вирішених проблем функціонування фінансових відносин у бюджетних установах, що негативно відображається на рівні соціально-економічного розвитку суспільства. Особливої уваги потребує розробка теоретичних питань сутності фінансів бюджетних установ, які є базовими для формування практичних рекомендацій стосовно перспективи їхнього розвитку в умовах ринкових трансформацій. Цим обумовлено вибір теми наукового дослідження та його актуальність.

Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетними установами вважаються органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Окрім цього згідно з даним Кодексом бюджетні установи є неприбутковими [1, с. 4].

Таким чином, статус бюджетної установи може мати тільки такий суб'єкт господарювання, що має одночасно наступні ознаки:

1. Це може бути, з одного боку, орган державної влади або орган місцевого самоврядування, а з іншого – створений ними в установленому порядку господарюючий суб'єкт. Комерційні структури не можуть створювати бюджетних установ.

2. Метою створення бюджетної установи можуть бути повноваження органів державної та місцевої влади, а також завдання та функції господарюючих суб'єктів відповідно до цих повноважень.

3. Бюджетна установа може фінансуватися тільки з державного або місцевого бюджету.

4. Бюджетна установа не може отримувати прибутків та бути платником податків.

У процесі своєї діяльності бюджетні установи вступають у грошові відносини з різними суб'єктами. Вони пов'язані з розподілом і перерозподілом ВВП, формуванням і використанням грошових фондів, супроводжуються рухом фінансових ресурсів та включають такі відносини:

– з державним або місцевими бюджетами з приводу отримання коштів в порядку бюджетного фінансування;

– з юридичними та фізичними особами з приводу отримання надходжень від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством, а також надходжень з інших джерел, передбачених чинним бюджетним законодавством, включаючи благодійні внески, гранти, дарунки тощо;

– із структурними підрозділами з приводу перерозподілу бюджетних коштів;

– із робітниками і службовцями з приводу нарахування заробітної плати, премій, допомог;

– з органами державної влади та місцевого самоврядування з приводу оплати різних платежів;

– з іншими підприємствами, організаціями та установами з приводу фінансово-господарської діяльності тощо.

Сукупність цих грошових відносин, на наш погляд, складають зміст фінансів бюджетних установ.

Враховуючи дані підходи та зважаючи на принцип єдності фінансової системи, на нашу думку, доцільно виділити такі особливості фінансів бюджетних установ:

– виключний зв'язок з бюджетом. Так, збільшення або зменшення обсягів бюджетів у першу чергу відображається на обсягах фінансових ресурсів бюджетних установ. У зв'язку з цим дана ланка тісніше пов'язана із централізованими фінансами порівняно з іншими ланками фінансової системи;

– бюджетні установи можуть отримувати кошти із спеціального фонду бюджету за рахунок надання платних послуг, отримання інших позабюджетних ресурсів за рахунок самостійно зароблених коштів, що дає можливість їх віднести до господарюючих суб'єктів. Тому ми вважаємо, що фінанси бюджетних установ займають проміжне місце між загальнодержавними фінансами і фінансами підприємств та організацій;

– обмеження фінансової самостійності нормами Бюджетного кодексу. У зв'язку з тим, що бюджетні установи перебувають на бюджетному фінансуванні, держава здійснює жорсткий контроль за економним та ефективним використанням бюджетних коштів на відміну від комерційних структур, для фінансів яких властивим є принцип самостійності.

Таким чином, сутність фінансів бюджетних установ полягає у тому, що вони відображають розподільчі відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням децентралізованих фондів грошових коштів цих установ з метою повноцінного, якісного та ефективного виконання своїх управлінських повноважень, завдань і функцій, спрямованих на задоволення суспільних інтересів.

До принципів організації фінансів бюджетних установ пропонуємо відносити такі:

1. Чітке розмежування коштів загального і спеціального фонду бюджету.
2. Поділ видатків на поточні і капітальні.
3. Обмеження оперативно-господарської та фінансової самостійності нормами Бюджетного кодексу.
4. Цільове призначення бюджетних коштів.
5. Матеріальна зацікавленість у кінцевих результатах роботи та якості надання послуг.
6. Матеріальна відповідальність за ефективне, раціональне, економне та цільове використання бюджетних коштів.
7. Контроль з боку державних органів та органів місцевого самоврядування за використанням бюджетних коштів.

Ці принципи є основою моделювання фінансових відносин бюджетних установ на макро- та мікроекономічному рівнях і повинні враховуватися на практиці у процесі розробки та прийняття фінансових рішень. У практичній діяльності окремі з цих принципів не дотримуються, що призводить до негативних результатів.

Зважаючи на теоретичні, організаційні та функціональні особливості бюджетних установ, реформування їхніх фінансів, на наш погляд, повинно передбачати:

1. Оптимізацію структури мережі бюджетних установ та їхнього розміщення виходячи з реальної потреби, забезпечення ефективної роботи та якісного надання послуг, дотримання режиму економії у використанні бюджетних коштів. Найважливішим критерієм такої оптимізації має бути їхнє функціональне призначення, яке полягає у першу чергу у належному виконанні завдань і функцій соціально-культурного розвитку адміністративно-територіальних формувань та соціального захисту населення.

2. Удосконалення діючої організаційно-правової форми бюджетних установ, які надають платні послуги і виконують господарські операції з метою визнання їх самодостатніми суспільними суб'єктами господарювання, тобто такими, де немає принципу «бюджетозаміщення». Розглядаючи цю пропозицію І. Зятковський наголошував, що основним принципом організації згаданих суб'єктів має стати поєднання бюджетного фінансування і частки майна, що належить органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування й надходження коштів від надання платних послуг та сформованого на їх основі майна, що належить суспільним суб'єктам господарювання [2, с. 331].

3. Диверсифікація джерел доходів бюджетних установ, збільшення обсягів бюджетного фінансування за рахунок коштів спеціального фонду.

4. Розширення прав головних розпорядників та розпорядників бюджетних коштів у процесі кошторисного планування та виконання кошторисів бюджетних установ.

5. Послаблення казначейського контролю за використанням власних коштів бюджетних установ.

6. Оптимізація структури видатків бюджетних установ, збільшення частки капітальних видатків у кошторисі з метою зміцнення матеріальної бази та потенційних можливостей у підвищенні якості надання послуг цими установами у майбутньому.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. на 2 вересня 2011 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 118 с.

2. *Зятковський І. В.* Фінанси суб'єктів господарювання в умовах інституціональних перетворень: монографія / І. В. Зятковський. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 388 с.

3. Финансы бюджетных организаций: учебник / под ред. проф. Г. Б. Поляка. – М.: Вузовский учебник, 2007. – 363 с.